MANIFESTĂRI MUZEISTICE BEIUȘENE ÎN ANII INTERBELICI

Viorel FAUR

Considerăm că — pînă la elaborarea unui studiu amplu, care să aibă ca obiect tradițiile muzeistice bihorene — sînt oportune și explorări referitoare la problematica anunțată în titlu. Din reconstituiri similare, care să cuprindă în totalitate manifestările cu caracter muzeistic — de la expozițiile ocazionale pînă la înființarea unor muzee de dimensiuni modeste, fie ele și de utilitate didactică — se configurează, în mod firesc, istoricul acestui însemnat aspect al culturii locale. Extinzînd, este posibilă — și, am zice, imperios necesară — redactarea istoriei muzeografiei românești. La împlinirea acestui deziderat se impune a-și aduce, cu deosebire, contribuția multitudinea de muzeografi care s-au afirmat pe tărîm științific. În această ordine de idei, noi ne-am propus — ca într-un timp relativ scurt — să investigăm trecutul bihorean, extrăgînd ceea ce ne interesează sub raportul formulării de mai sus. Dăm publicității — prin intermediul revistei noastre — un capitol din lucrarea proiectată, în care sînt vizate preocupările muzeistice beiușene în perioada dintre cele două războaie mondiale, de incontestabilă anvergură.

Prezențele sud-bihorene în expozițiile naționale organizate în anii 1881 și 1905 au fost reliefate deja[1]. În anul 1921 este atestată existența în Beiuș a unui atelier de *„țesături și cusături românești"* [2], proprietate a Mariei Cosma, ale cărui produse au figurat în Expoziția și tîrgul de mostre din București, fiind distinse cu *„medalia de aur și o diplomă"* [3]. Inițiativa organizării de expoziții în localitate și în alte orașe ale țării aparține, cu prioritate, „Reuniunii femeilor romîne din Beiuș și jur" (înființată în 27 noiembrie 1918), asociație cultural-filantropică care și-a stabilit în programul ei de activitate asemenea întreprinderi de certă receptivitate socială. Ea a dovedit o consecvență exemplară, participînd la numeroase expoziții naționale, ba chiar și internaționale. Materialele etnografice din satele depresiunii Beiușului au devenit mesageri veritabili ai artei populare din această extremitate a țării. „Reuniunea" a valorificat, de fapt, și alte posibilități expoziționale. La 16 septembrie 1923 s-a deschis — sub auspiciile R.F.R. [4] — prima expoziție *„de copii"* [5] din Beiuș, după care au urmat două expoziții de flori [6]. O materializare pregnantă a acestei orientări a R.F.R. s-a înregistrat prin organizarea — la Oradea între 7—14 noiembrie 1926, în sala mare a prefecturii — a unei *„expoziții etnografice* [7], *alcătuită din obiecte de industrie casnică și artă populară, din ținutul Beiușului și Valea de sus a Crișului Negru"* [8]. Dr. Constantin Pavel, în prezentarea pe care o face expoziției, relevă cîteva adevăruri demne de interes. *„Prin această expoziție Reuniunea* — afirmă el — *ține să evidențieze în chip documentar, aptitudinile, spiritul de inițiativă și înclinările țăranului bihorean, îndeosebi ale oamenilor noștri de la munte, pe care le întîlnim, fie în fățuirea și fasonarea lemnului, în ticluirea diferitelor instrumente, scule și unelte de plugărie și lucrul cîmpului, fie în con-*

[1] Viorel Faur, *Contribuții la cunoașterea manifestărilor cu caracter muzeistic ale românilor bihoreni*, în „Revista muzeelor", 1971, nr. 4, p. 339—340.

[2] Cotidianul „Beiușul", 1921, nr. 26, p. 6.

[3] Ibidem.

[4] Prescurtăm astfel denumirea „Reuniunea femeilor române din Beiuș și jur".

[5] Adică conținînd obiecte confecționate de copii. Vezi „Beiușul", 1923, nr. 37—38, p. 2.

[6] „Beiușul", 1924, nr. 16 (27 aprilie), p. 3; „Anuarul Reuniunii femeilor române din Beiuș și jur", VI (1924—1925), Beiuș.

[7] R.F.R. își consemnase în propriile-i statute intențiile de a „sprijini valorizarea productelor „țărănești", recurgînd la toate mijloacele, apoi la răspîndirea „cunoștințelor practice între țărancele române" (vezi Arhivele Primăriei orașului Beiuș, dos. nr. 10/1924—1925—1939, p. 9). Din anul 1919 au fost adunate de către R.F.R. materiale etnografice, cu scopul de a-și întemeia o colecție, premisa materială a unor viitoare expoziții. Abia în 1926, după cum se va observa, activitatea ei în această direcție se va face cunoscută și în Oradea.

[8] „Tribuna" (Oradea), 1926, nr. 45, din 7 noiembrie, p. 1 și 2.

https://biblioteca-digitala.ro

fecțiuni, împodobirea veșmintelor cari ne dau nota originală și frumusețea... recunoscută a portului distinctiv românesc al sătenilor de aici" [9]. Același autor notează că scopul urmărit de organizatoarele expoziției ar fi fost acela de a contribui la „*răspîndirea dragostei pentru portul nostru național românesc printre sătenii de la șes, îndeosebi printre cei din împrejurimile Orăzii*" [10]. „*Bogăția și varietatea*" expoziției, care — după un comentator anonim [11] — ar fi avut „*echivalența unei sublime recreații a ochiului spectatorului*" a constat în țesături, simple, albe sau cu alesături, țesături de lînă, ceramică, cojoace, sumane și obiecte de lemn [12]. Inaugurarea expoziției s-a efectuat în cuvenitele „*cadre sărbătorești*", un „*ales public românesc*" participînd la eveniment. S-a introdus și un procedeu inedit, adică la fiecare secție erau postate — bineînțeles, „*îmbrăcate în costume naționale cum se poartă în regiunile de unde au colectat minunatele obiecte*" — organizatoarele, precum și „*cîte o țărancă din acelea cari au executat lucrările de artă...*" [13]. Cu acest prilej au rostit discursuri Victor Fildan, Veturia Candrea [14], Gh. Tulbure [15] și Aurelia Selegeanu [16], formulînd aprecieri asupra

[9] Idem, 1926, nr. 45, p. 2.

[10] Ibidem.

[11] Ibidem, p. 6.

[12] Au colaborat la realizarea ei: Octavia Borlan, Valeria Ștefănică, Emilia Ciumpe, Tina Pop, Aurelia Rațiu, Silvia Halbac, Aurelia Selegianu (președinta R.F.R.), Veturia Buteanu, Eufimia Ștefănică, Veturia Popa, Victoria Roșu, Maria Pop, Ana Costa, Rozalia Riț și Eliza Pavel (vezi „Tribuna", 1926, nr. 45, p. 6).

[13] „Tribuna", 1926, nr. 46 (14 noiembrie), p. 3.

[14] Președinta Reuniunii femeilor române din Oradea.

[15] Acesta subliniază o realitate notabilă: „*Grație vântului democratic ce s-a abătut în ultimul timp peste plaiurile noastre straele țăranilor au pătruns în această sală. Această expoziție de artă populară este un prilej de cultură, o propagandă pentru portul românesc din satele bihorene*". (vezi „Tribuna", 1926, nr. 46, p. 3).

[16] Pentru „*a putea aranja această expoziție românească*", declară A. Selegeanu, membrele R.F.R. „*au cutreerat 44 comune*", timp de două luni. Rezultatele au fost remarcabile.

Aspect din expoziția etnografică organizată de R.F.R., la 6 iunie 1935 în Beiuș

https://biblioteca-digitala.ro

conținutului expoziției. De reținut și completarea expoziției propriu-zise cu *„câteva momente din arta cântării și dansului în Bihor"* [17], creîndu-se astfel o imagine mai cuprinzătoare a *„vieții artistice poporane"*. Iată cum s-a desfășurat *„concertul țărănesc"*: *„Femei și bărbați tineri din cîteva comune ale județului nostru cîntă melodii, numite „hori", din gură, cimpoi, foaie etc. și dansează ritmic, chiuind, în admirația călduroasă și aplauzele spectatorilor"* [18]. Expoziția din Oradea a R.F.R. a fost, neîndoielnic, o izbîndă memorabilă a acesteia, căreia i se vor adăuga altele, de identică valoare științifico-documentară și patriotică. Spre pildă, R.F.R. participă la Expoziția etnografică din București, consacrată împlinirii unui deceniu de la realizarea unității depline a statului român [19]. Stimulată de propunerea principesei Ghica, R.F.R. a decis să trimită 17 *„bucăți de felurite țesături"* Muzeului Trocadéro din Paris, care dispunea — pînă atunci (1928) — de o nereprezentativă colecție etnografică românească [20]. În același an, Elena Bozac și Irma Poynar au expus cîteva exemplare *„din țesăturile frumoase"* ce le avea Reuniunea, la Sovata. De asemenea, merită a fi consemnate două expoziții ale reuniunii, de o factură diferită: cea de *„mîncări de pește"* [21] și cea de păpuși, la *„înfăptuirea"* acesteia din urmă conlucrînd nu mai puțin de 25 de membre. Dar, cu adevărat semnificativă, a fost participarea R.F.R. la expoziția — din luna iulie 1929 — prilejuită de Congresul Internațional de Agricultură, care s-a desfășurat la Cluj. *„Reuniunea a expus cîteva țesături frumoase"*, împrumutate de la țărăncile din satele apropiate de Beiuș [22]. A fost distinsă cu medalia de argint, pe cînd 7 membre ale ei, precum și 6 țărănci — anume Catița Tripon din Tărcăița, Armanca Toducă din Poienii de Sus, Rozalia Vidican din Buntești, Veselia Pele [23] din Brădet, Floarea Giurgiu din Mizieș și Minca Mutiu din Cusuiuș [24] — au primit diplome de onoare, care le-au fost înmînate într-un cadru festiv (mai exact, erau pregătite serbări școlare, la care veneau reprezentantele Reuniunii sau personalități culturale locale). Spre exemplu, la cea din Poieni era prezent și Gh. Vornicu, delegatul Casei Naționale din Oradea, care strîngea piese necesare înjghebării *„unui muzeu etnografic"* [25]. S-a convenit ca, deocamdată, să fie aranjată pe coridorul Casei Naționale din Oradea o *„vitrină permanentă cu țesături frumoase"* [26] din colecția Reuniunii, care — paralel cu producția din atelierul propriu [27] — achiziționa în permanență *„noi lucruri românești"*. În anul 1932, Reuniunea — care monopolizase, după cum se poate constata, această manifestare culturală — a mai deschis încă două expoziții: de mese aranjate pentru diferite ocazii [28] și de artă plastică [29].

Se revine, iarăși, la forma cea mai elocventă de exprimare a tendințelor constructive ale Reuniunii. Pentru o *„expoziție din București"* [30] s-au împrumutat țesături Elenei Macarie, directoarea Școlii de menaj din Oradea, iar profesoarei Tufan din Lugoj, pentru *„o serbare"*, i-a fost înmînat un *„frumos costum bihorănesc"* [31]. Între 1 mai și 15 iunie 1928, Reuniunea — ca reprezentantă a Bihorului — este solicitată să participe la Expoziția-tîrg din București, organizată de Liga Națională a femeilor și Uniunea industriilor românești. Pentru standul pe care l-a amenajat în capitală i s-a conferit o diplomă, ca și județului Bihor de altfel [32]. Cea mai temeinică și mai cuprinzătoare expoziție etnografică a fost organizată de Reuniune în anul 1935 la Beiuș. Să transcriem informația documentară directă: *„S-au expus admirabile țesături albe și colorate de pe Valea Crișului Negru, apoi superbele țăieturi, cojoace și sumane frumoase. Nici vasele olarilor din comunele Cărpinet, Leheceni și Lelești n-au lipsit"* [33]. Ca atare, subscriem la ideea că Reuniunea a fost *„singura societate, care s-a ocupat pînă acum în Bihor mai intens prin expozițiile sale, cu industria casnică"* [34] pe care a popularizat-o atît în țară cît și peste hotare. Iată cîteva argumente: pentru o expoziție din Marsilia a fost concepută o *„nuntă țărănească în miniatură"*, cu 11 păpuși îmbrăcate în port românesc din *„împrejurimile Beiușului și ale Vașcăului"*, la Strassbourg (1936) a fost expusă o *„păpușe-flăcău"* în costum autentic din Pietroasa și care a primit o diplomă de onoare.

Formulăm, în concluzie, convingerea că este îndeajuns de elocventă străduința membrelor R.F.R. din Beiuș de a permanentiza o activitate meritorie, prin realizări neobișnuite, ce trebuie, credem, racordate peisajului muzeistic al vremii de care ne-am ocupat — într-o adevărată tradiție, suportul evoluției de astăzi. Etnografii bihoreni au, așadar, precursori entuziaști, ale căror eforturi le continuă și întregesc.

---

[17] „Tribuna", 1926, nr. 47 (21 noiembrie), p. 3; Concert țărănesc.

[18] *Ibidem.*

[19] Anuarul Reuniunii femeilor române din Beiuș și jur, X–XI–XII (24 iunie 1928–17 mai 1931), Beiuș, 1932, p. 14.

[20] Anuarul R.F.R., X–XI–XII, p. 14.

[21] *Ibidem.*

[22] În anuarul deja citat al Reuniunii se preciza expres că: *„secția țesăturilor din Bihor a fost mult apreciată la expoziție"* p. 33).

[23] Despre aceasta se spune la p. 52 a pomenitului anuar că i s-a acordat diploma de onoare *„pentru frumoasele țesături și cusături pe care le-a făcut și le mai face și din cari o parte au fost expuse la diferite expoziții"*.

[24] A nu se ignora împrejurarea că și actualmente satele respective dețin rezerve substanțiale de materiale etnografice de excepție.

[25] Vezi Anuarul citat, p. 34.

[26] Anuarul R.F.R., XIII–XIV–XV–XVI–XVII–XVIII (17 mai 1931–31 decembrie 1936), Beiuș, 1938, p. 27, și 41.

[27] *Ibidem*, p. 67. Spre edificare, reproducem un paragraf: *„De cîțiva ani se lucrează cu cîteva țărance la țesături românești bihorănești"*.

[28] Adică mese pentru nuntă, ceai, vînătoare, copii etc.

[29] Expuneau pictorul Nicolae Pop și sculptorul Dănilă Andrițoiu, ambii în viață (la Beiuș).

[30] Anuarul R.F.R., XIII–XIV–XV–XVI–XVII–XVIII p. 67.

[31] *Ibidem.*

[32] *Ibidem.*

[33] *Ibidem*, p. 98–100. Sînt reproduse imagini din această expoziție.

[34] *Ibidem*, p. 100.

https://biblioteca-digitala.ro